

ЕКОЛОГІЧНИЙ ПАРК ЯК ЧАСТИНА МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПРИКЛАДІ КИЄВА

Анотація: Дано поняття екологічного парку та його значення для великого міста. Наведені приклади відновлення втрачених територій та введення їх в систему озеленення міста, принципи їх відновлення для деяких світових та українських екологічних парків, принципи та приклади створення цих парків, їх характерні особливості. Наведено асортимент рослин деяких екологічних парків на території Києва.

Ключові слова: екологічний парк, урбосередовище, асортимент, рослини.

Екологічний парк – це частина міського простору, яка підвищує якість навколишнього середовища, створює сприятливі умови для життєдіяльності та здоров'я міського населення. Екологічні парки поступово набувають популярність як у світі, так і в Україні, та входять в один із розділів наукових досліджень НБС. Вважається, що у Європі ідея створення екологічних парків пов'язана з рухом за захист природи у середині 20 століття у зв'язку зі збільшенням темпів житлової та промислової забудови великих міст, великим тиском та наступом на природу. Розповсюдження ідеї створення екопарків стало спробою відновлення втрачених природних ландшафтів, де на перше місце вийшла мета популяризації природних луків, річкових долин, озер, гірських схилів та вершин. Важливі методи збереження, відновлення, раціонального використання кожної природної ділянки на території урболандшафта, екологізація освіти та природоохоронного виховання жителів міста, ведення господарської діяльності міста з урахуванням екологічної політики.

Під час вибору території під екопарк вивчаються природоохоронна та культурна цінність ділянки, її рельєф, ландшафти, рослинність, екологічний потенціал. Тому створенню екопарку перш за все передують розробка концепції, яка найбільш підходить для даної місцевості з урахуванням законів екології. Концепція повинна спиратися на використання сучасних енергозберігаючих технологій (енергозберігаючих ліхтарів, сонячних батареї), використання відходів промисловості та будівництва (вторинної сировини, відпрацьованих матеріалів та конструкцій). Екопарки в урбосередовищі поступово почали витіснити міські парки, тому що вони менш затратні та вирішують загальноміські проблеми. Їх можуть будувати на місці проблемних ділянок урбосередовища: на сміттєзвалищах, відходах різних підприємств, в кинутих кар'єрах. Найбільш відомими в світі є екопарки, що створені на місці сміттєзвалищ в Сеулі (Південна Корея), в Нью Йорку (США), в Барселоні (Іспанія), в Белграді (Сербія). В деяких містах України та у Києві з'явилися спроби створення екопарків, екосадів, зелених екологічних зон, екологічних стежин на територіях великих парків. Території, що вдалося зберегти від забудови або повернуті після відновлення в зелену зону міста, дозволяють мешканцям великих міст залишатися в зоні комфорту майже кожен день та спостерігати за природними об'єктами безпосередньо на території урбосередовища без виїзду за межі міста в сільську місцевість, на дачу.

В екопарках прийнято за можливості зберігати місцеву рослинність, існуючий рельєф та ландшафти, залучати дрібних тварин та різноманітних птахів. Але іноді для покращення зовнішнього вигляду екопарку його рельєф та ландшафт змінюють, рослинність доповнюють декоративними екземплярами. Рослинам створюють комфортні умови для росту та розвитку, але підбирають їх так, щоб догляд за ними зменшувався до мінімуму. Для парків, що можна віднести до екологічних, характерні переважно аборигенні види рослин, але на їх території також зустрічаються інтродуковані (адвентивні) рослини, рослини космополіти. Нами було досліджено 10 парків та зелених зон столиці, що на нашу думку мають риси, характерні для екопарків (але цих ділянок значно більше):

- 1) парк Борців за свободу та незалежність України;
- 2) зелена зона біля озера Сонячне;

- 3) фітнес-парк біля озера Лебедине;
- 4) парк Феофанія;
- 5) парк Веселка (біля метро „Лівобережна”);
- 6) парк біля озера Телбін;
- 7) парк „Перемога” (біля метро „Дарниця”);
- 8) парк „Наталка” (вздовж Оболонської набережної);
- 9) парк під назвою „Екопарк” (в житловому масиві Троєщина);
- 10) зелена зона вздовж Русанівської набережної.

Всі ці досліджені нами території мають характерні виключно для них особливі риси рельєфу та ландшафтів, представляють екологічний інтерес для городян та гостей столиці, тому що знаходяться навколо та поблизу водойм, де живуть водоплавні птахи, болотяні черепахи, водяні тварини. До цих територій зручно добиратися, бо вони знаходяться в безпосередній близькості від зупинок громадського транспорту. Всі вони також знаходяться в зоні пішого доступу від житлової забудови.

В таблиці 1 нами відображені відомості про досліджені рослини, що найчастіше зустрічаються на обстежених територіях у вигляді груп, куртин, масивів, рядових посадок або алей. Молоді посадки в таблиці не вказані.

Таблиця 1

Деревні рослини, найхарактерніші для територій, що мають екологічне значення

Назви рослин	Території за вказаними номерами	Аборигенні	Адвентивні	Інвазійні	Космополіти
Аморфа кущова – <i>Amorpha fruticosa</i> L.	1,5,8,10		+	+	
Береза повисла – <i>Betula pendula</i> L.	1,2,4,6-10	+			
Верба вавилонська – <i>Salix babylonica</i> L.	4,6-10		+		
Верба біла – <i>Salix alba</i> L.	1-10	+			
Верба козяча – <i>Salix carpea</i> L.	1,4,6,7,9	+			
Вільха чорна – <i>Alnus glutinosa</i> (L.) Gaerin	3,4	+			
Гіркокаштан звичайний – <i>Aesculus hippocastanum</i> L.	4,6,7,10		+		
Глід одноматочковий – <i>Crataegus monogina</i> Jacq.	1,4,7	+			
Горобина звичайна – <i>Sorbus aucuparia</i> L.	1-4,6-10	+			
Груша звичайна – <i>Pyrus communis</i> L.	1-4,6-10	+			
Дівочий виноград п’ятилисточковий – <i>Parthenocissus quinquefolia</i> (L.) Planch.	3,4,7,10		+		
Дуб звичайний – <i>Quercus robur</i> L.	4,7	+			
Дуб червоний – <i>Quercus rubra</i> L.	3,7		+		
Калина звичайна – <i>Viburnum opulus</i> L.	1,4,6-10	+			
Клен гостролистий – <i>Acer platanoides</i> L.	4,6-10	+			
Клен гостролистий ‘Кулястий’ – <i>Acer platanoides</i> ‘Globosum’.	3,4,6-10				
Клен сріблястий – <i>Acer saccharinum</i> L.	6,7,8,9,10		+		
Клен-явір – <i>Acer pseudoplatanus</i> L.	1,3,4,6-10	+			
Клен ясенелистий – <i>Acer negundo</i> L.	2,7,10		+	+	
Липа серцелиста – <i>Tilia cordata</i> Mill	4,6,8,10	+			
Липа широколиста – <i>Tilia platyphyllos</i> Scop	7,8,10	+			
Омела біла – <i>Viscum album</i> L.	2,3,5,10		+	+	+
Осика – <i>Populus tremula</i> L.	1,2,3,5-10	+			
Повій звичайний – <i>Lycium barbarum</i> L.	10		+	+	
Робінія звичайна – <i>Robinia pseudoacacia</i> L..	3,4,5,7-10		+		
Сосна звичайна – <i>Pinus sylvestris</i> L.	7	+			

Продовження таблиці 1					
Сосна чорна – <i>Pinus nigra</i> Arn.	7		+		
Тополя біла – <i>Populus alba</i> L.	1-10	+			
Тополя чорна – <i>Populus nigra</i> L.	1-6,8,9,10	+			
Шипшина собача – <i>Rosa rugosa</i> L.	1,10	+			
Шовковиця біла – <i>Morus alba</i> L.	1,7,10		+		
Черемха звичайна – <i>Padus avium</i> Mill.	3,4,7,9	+			
Черемха пізня – <i>Padus serotina</i> (Ehrh) Agargh.	7,10		+		
Яблуня лісова – <i>Malus sylvestris</i> (L.) Mill.	1,4,8	+			
Яблуня пурпурова – <i>Malus x purpurea</i> (Barbier.) Rehd.	6,7,8,10		+		
Яблуня домашня – <i>Malus domestica</i> Borkh.	4,6,7,8,10		+		

Для покращення зовнішнього вигляду екопарків в їх асортимент додатково до місцевих видів деревних рослин підсаджують декоративні дерева та кущі, що яскраво квітнуть або мають пістряві, облямовані, золотисті, пурпурові листки, відрізняються декоративними плодами. Це різнобарвні сорти яблунь гібридного походження з великими квітками, різні види та сорти магнолії, катальпи, сакури, липи, кленів. Збільшилася в межах міста посадка сосни звичайної та сосни чорної, бо сосни звичайні є головною породою стародавнього Києва, вони також добре ростуть на його сучасній території. Проте зі значними змінами загального температурного фону в Києві та області в бік підвищення та з посухою влітку на території міста останнім часом ліпше ростуть сосни чорні.

З декоративних кущів перевагу віддають яскравоквітучим видам та сортам таволги, форзиції та бузку. Найбільшу кількість декоративних рослин висаджено в парках „Перемога” та „Наталка”. Основу цих парків складають осика та тополі, але це недовговічні породи, тому їх замінюють на різні декоративні види. В парку „Перемога”, основу якого складають сосни звичайні, ця зміна проходить поступово. На місце пошкоджених великих за розміром осик, що всихають, саджають цікаві види дерев: гінкго дволопатева, метасеквою китайську, платан кленолистий, сосну чорну, які з часом замінять осику, не змінюючи загального ландшафту парку. З декоративних яскравоквітучих дерев перевагу віддано яблуням гібридного походження, сортам яблуні домашньої, які висаджені декількома великими та малими групами, є алея з декоративних яблунь. З великих дерев в парку ростуть груша звичайна, дуби звичайні, групи з дубу червоного. Вздовж озера, що нагадує частину річки, ростуть верба біла та верба вавилонська, осика. Завдяки поступовій заміні насаджень осики на декоративні та цінні види дерев, парк набуває ліпшої декоративності без зайвої строкатості. Подібне можна відзначити і щодо до парку „Наталка”, де заміна малоцінних видів проходила радикальніше. Обидва ці парки є одними з ліпших у столиці та приваблюють відвідувачів з різних районів міста. В Києві створено парк під назвою „Екопарк”, який був спеціально розроблений в спальному мікрорайоні столиці на Троєщині. Парк має багатофункціональне значення, де головною частиною є велике озеро, навколо якого було організовано декілька зон різного призначення: спортивні, для відпочинку молоді, дитячі ігрові зони, пляжна зона, прогулянкова навколо озера, зона барбекю. Парк не відрізняється великим видовим різноманіттям рослин, головними з яких є аборигенні види, але від цього не є менш привабливим для мешканців мікрорайону.

Згідно проведених досліджень в парках екологічного призначення переважає аборигенна деревна рослинність, що відповідає принципу створення екологічних парків. Інтродуковані адвентивні види властиві ні всім дослідженим ділянкам та паркам, а тільки деяким з них. Інвазійні рослини представлені тільки 4-ма видами. Є парки, де вони відсутні.

Список використаних джерел

1. Каталог растений ботанического сада им. Н.Н. Гришко; под ред. Н.А. Кохно. Киев: Наук. Думка, 1997. 436 с.
2. The Plant List 2013: <http://www.theplantlist.org>.